

KANSALLINEN
KOULUTUKSEN ARVIOINTIKESKUS
NATIONELLA CENTRET
FÖR UTBILDNINGSAUTVÄRDERING

KOULUTUSALA-ARVIOINNIT 2019

Humanistisen alan korkeakoulutuksen arviointi

Kauppatieteiden ja liiketalouden
korkeakoulutuksen arviointi

Tekniikan korkeakoulutuksen arviointi

Yhteiskuntatieteellisen korkeakoulutuksen arviointi

Hankesuunnitelma

Korkeakoulujen
arviointijaoston hyväksymä
30.11.2018

Sisällys

1 Johdanto	3
2 Arvioinnin tausta	4
2.1 Katsaus koulutustarjonnan kehittämisen nykytilaan	4
2.2 Koulutustarjonnan nykytila tarkasteltavilla koulutusaloilla	8
2.3 Arvioinnin teeman kannalta keskeisimmät arvioinnit, tutkimukset, selvitykset	10
2.4 Keskeiset käsitteet.....	12
3 Arvioinnin tehtävä ja tavoitteet	14
4 Arvioinnin kohderyhmä ja arviointiasetelma	15
4.1 Arvioinnin kohderyhmä	15
4.2 Arviointiasetelma: arviointialueet, kysymykset ja arvottamisen perusteet.....	16
5 Arviointiaineisto, sen hankinta ja analysointi.....	19
5.1 Aineistonhankintamenetelmät.....	19
5.2 Aineiston analysointi ja tulosten raportointi.....	20
6 Arviointihankkeen organisointi ja aikataulu	21
6.1 Arvioinnin toteuttamisen vaiheet ja alustava kokonaisuikataulu	21
6.2 Arviointiryhmä	21
6.3 Karvin hankeorganisaatio	22
7 Viestintä ja tiedottaminen arviointihankkeen eri vaiheissa	23
8 Arviointihankkeen laadunvarmistus ja riskienhallinta	24
9 Henkilötietojen käsittely arviointihankkeessa.....	24
Lähteet.....	26

1 Johdanto

Vuosille 2016-2019 hyväksytyn Koulutuksen arviointisuunnitelman mukaan ”Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) tuottaa suunnitelmakauden lopulla vuosina 2018-2019 yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen profiloitumista koskevan arvioinnin. Tutkintojen osaamislähtöisyys ja työelämärelevantssi ovat keskeisiä näkökulmia koulutustarjonnan kehittämässä. Arvioinnissa tarkastellaan koulutustarjonnan kehittämistä ja profiloitumisen onnistumista erityisesti yhteiskuntatieteellisellä, humanistisella, tekniikan ja liiketalouden aloilla.”

Arviointihanke liittyy arviointisuunnitelman painopisteeseen ”Koulutusjärjestelmän toimivuus ja kehittäminen”.

Arvioinnista käytiin lähetekeskustelu korkeakoulujen arviointijaoston kokouksessa kesäkuussa 2018. Arvioinnin suunnittelua varten korkeakoulujen arviointijaosto nimitti elokuussa 2018 suunnitteluryhmän. Ryhmän tehtävänä oli syksyn 2018 aikana laatia arviointijaostolle ehdotus arvioinnin hankesuunnitelmaksi, josta ilmenevät arvioinnin tavoitteet, arviointialueet ja -kysymykset, arvioinnin menetelmät ja hankkeen alustava aikataulu. Suunnitteluryhmän kokoonpano oli seuraava:

- Vararehtori **Riitta Pyykkö**, Turun yliopisto (pj)
- Vararehtori **Pekka Auvinen**, Karelia-ammattikorkeakoulu, korkeakoulujen arviointijaoston jäsen
- Kehitysjohtaja **Charlotta Collén**, Oulun yliopisto
- Johtava asiantuntija **Katri Vataja**, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
- Opiskelija **Markus Vierumäki**, Lahden ammattikorkeakoulu.

Suunnitteluryhmän työtä tukivat Karvista arvioinnin projektipäällikköinä toimivat arviointiasiantuntijat **Touko Apajalahti, Mira Huusko, Kirsi Mustonen ja Mirella Nordblad**.

Suunnitteluryhmä piti syys-marraskuun 2018 aikana kolme kokousta ja valmisteli korkeakoulujen arviointijaostolle tämän hankesuunnitelman. Hankesuunnitelman valmisteluvaiheessa kuultiin seuraavia tahoja: Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry, Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry, Suomen opiskelijakuntien liitto (SAMOK) ry sekä Suomen ylioppilaskuntien liitto (SYL) ry.

Arvioinnin suunnitteluvaiheen alussa syyskuussa 2018 yliopistoja ja ammattikorkeakouluja informoitiin arvioinnin käynnistymisestä. Samassa yhteydessä kutakin arvioinnin piiriin kuuluvaa yliopistoa ja ammattikorkeakouluja pyydettiin nimeämään arvioinnin yhteyshenkilö, jonka tehtävänä oli huolehtia arvioinnin suunnittelu- ja toteutusvaiheessa hankkeeseen liittyvästä tiedonkulusta ja tiedonkeruusta korkeakoulun sisällä sekä muusta arviointiin liittyvästä käytännön toteutuksesta korkeakoulussa. Lisäksi korkeakouluja pyydettiin nimeämään koulutusalaakohtaisia edustajia (1-5/koulutusala), joista yli 200 osallistui arvioinnin suunnitteluun verkkotyöpajan kautta lokakuussa 2018. Ottamalla arvioinnin kohteena olevan neljän koulutusalan edustajat mukaan arvioinnin suunnitteluun pyrittiin osaltaan edistämään arvioinnin vaikuttavuutta. Verkkotyöpajaa kuvataan tarkemmin arvioinnin viestintää ja vaikuttavuutta koskevassa luvussa 7.

Hankkeen suunnittelu ja toteutus organisoidaan kahdessa erillisessä vaiheessa. Arvioinnin toteutusta varten korkeakoulujen arviointijaosto nimittää syyslukukauden 2018 lopussa neljä kansallista alakohtaista arviointiryhmää.

Hankesuunnitelman luvussa 2 kuvataan arvioinnin konteksti, luvuissa 3-5 arvioinnin tavoite, kohderyhmät, arviointialueet ja -kysymykset sekä arviointiaineisto, luvuissa 6-7 arviointihankkeen organisointi, aikataulu ja hankkeeseen liittyvä viestintä sekä luvuissa 8-9 riskienhallintaa, laadunvarmistusta ja tietosuojaa.

2 Arvioinnin tausta

2.1 Katsaus koulutustarjonnan kehittämisen nykytilaan

Laki määrittää korkeakoulujen koulutustehtävän

Yliopistolaki (558/2009, 2 §) ja ammattikorkeakoululaki (932/2014) antavat korkeakoulujen toiminnalle tehtävät ja määrittävät sitä kautta myös koulutustarjonnan kehittämistä. Yliopistojen tehtävänä on koulutuksen osalta edistää tieteellistä ja taiteellista sivistystä, antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta sekä kasvattaa opiskelijoita palvelemaan isänmaata ja ihmiskuntaa. Ammattikorkeakoulujen tehtävänä on lain mukaan antaa työelämän ja sen kehittämisen vaatimuksiin sekä tutkimukseen, taiteellisiin ja sivistyksellisiin lähtökohtiin perustuvaa korkeakouluopetusta ammatillisiin asiantuntijatehtäviin ja tukea opiskelijan ammatillista kasvua. Sekä yliopistojen että ammattikorkeakoulujen tulee näitä tehtäviä hoitaessaan edistää elinikäistä oppimista. Yliopistoilta edellytetään myös toimimista vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa ja ammattikorkeakoulujen tulee olla erityisesti omalla alueellaan yhteistyössä elinkeino- ja muun työelämän kanssa sekä tehdä yhteistyötä suomalaisten ja ulkomaisten korkeakoulujen samoin kuin muiden koulutuksen järjestäjien kanssa.

Hankesuunnitelman valmistelun aikana eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys ammattikorkeakoulu- ja yliopistolakien muuttamiseksi (HE 152/2018). Esityksen mukaan elinikäisen oppimisen edistämistehtävä korvattaisiin uudella jatkuvaan oppimiseen liittyvällä tehtävällä. Uuden muotoilun mukaisesti korkeakoulujen tulisi tehtäviään hoitaessaan tarjota mahdollisuuksia jatkuvaan oppimiseen.

Itsehallinto ja opetuksen vapaus toteutuvat koulutusvastuusäntelyn sisällä

Korkeakouluilla on tutkimuksen, taiteen ja opetuksen vapaus, ja korkeakoulujen itsehallintoon kuuluu päätöksenteko-oikeus sisäiseen hallintoon kuuluvista asioista. Koulutusvastuista, eli siitä, mitä tutkintoja missäkin korkeakoulussa voidaan suorittaa ja mitä tutkintoja korkeakoulujen tulee antaa, päättäminen kuuluu kuitenkin valtioneuvoston toimivaltaan. Tätä perustellaan lainsäädännössä muun muassa niin, että näin varmistetaan riittävä koulutustarjonta kaikilla aloilla, korkeakoulutuksen tarkoituksenmukainen mitoitus sekä päällekkäisen koulutustarjonnan karsiminen ja sitä kautta voimavarojen optimaalinen kohdentaminen.

Yliopistojen koulutusvastuista säädetään valtioneuvoston asetuksella yliopistojen tutkinnoista (794/2004 muutoksineen) ja opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella koulutusvastuun täsmentämisestä (1451/2014 muutoksineen). Yliopistojen koulutusvastuiden sääntely uudistettiin 2014, jolloin ajan oloon hajanaisiksi muodostunutta sääntelyä yhdenmukaistettiin ja koulutusvastuiden täsmentäminen koottiin samaan asetukseen. Asetus täsmentää koulutusvastuita luettelolla aloista, joilla yliopistot järjestävät alempaan ja ylempään tutkintoon johtavaa koulutusta humanistisella, kasvatustieteellisellä, luonnontieteellisellä, yhteiskuntatieteellisellä ja tekniikan koulutusalailla sekä opettajankoulutuksen koulutusvastuun jaosta yliopistojen välillä. Vaikka koulutusvastuiden täsmentäminen koottiin uudistuksessa samaan asetukseen, säilyi alakohmainen vaihtelu sääntelyn yksityiskohtaisuudessa: humanistisella alalla koulutusvastuut luetellaan pääsääntöisesti oppiaineen tasoisesti, tekniikan alan luettelo vastaa aiemmin omalla asetuksella säänneltyjä koulutusohjelmia ja yhteiskuntatieteellisellä koulutusalailla täsmennys on tehty vain kahden alan osalta tarkemmin.

Lakimuutoksen perustelujen mukaan uudistuksen tarkoituksena oli turvata koulutustarjonta kaikilla aloilla yhteiskunnan tarpeiden mukaisesti, varmistaa yliopistokoulutuksen tarkoituksenmukainen mitoitus ja

voimavarojen optimaalinen kohdentamisen sekä muodostaa koulutusvastuiden osalta helposti hahmotettava kokonaisuus. Uudistuksen myötä tarkoituksena oli myös määritellä koulutusvastuut mahdollisimman joustaviksi, jolloin yliopistoilla olisi autonomiansa puitteissa aiempaa paremmat mahdollisuudet toteuttaa eri tieteen- ja koulutusaloja yhdistäviä kokonaisuuksia ja samalla vastata yhteiskunnan osaamistarpeisiin, tieteen muutoksiin sekä profiloitua vahvuusalueilleen. Ennen uudistusta koulutusvastuiden täsmentämisestä voitiin säätää ainoastaan yliopiston esityksestä. Muutoksen jälkeen koulutusvastuun täsmentäminen ei edellytä yliopiston esitystä, mutta muutokset on valmisteltava yhteistyössä yliopistojen kanssa. Lakimuutoksen perusteluissa oletuksena on silti, että muutokset perustuisivat lähtökohtaisesti yliopiston omaan aloitteeseen.

Ammattikorkeakoulujen osalta koulutusvastuut määrätään valtioneuvoston antamissa toimiluvissa, joihin on kirjattu, mitä ammattikorkeakoulututkintoja ja niihin liitettäviä tutkintonimikkeitä ammattikorkeakoulun tulee antaa. Toimiluvassa voidaan tarvittaessa myös täsmentää tutkintokohtaista koulutusvastuuta, mitä onkin tehty erityisesti tekniikan ja liiketalouden alan tutkintojen osalta. Lisäksi toimiluvassa määritellään, mitä ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja ja niihin liitettäviä tutkintonimikkeitä ammattikorkeakoulu voi antaa. Ammattikorkeakoulujen toimiluvat uusittiin joulukuussa 2014. Samassa yhteydessä ammattikorkeakoululaki uusittiin ja aiempi ministeriön tekemiin koulutusohjelmapäätöksiin perustunut sääntely korvautui toimilupien kautta määrättävillä, aiempaa väljemmillä koulutusvastuilla. Ammattikorkeakoululain perusteluissa avataan huomattavasti yliopistolakia vähemmän tavoitteita koulutusvastuusääntelyn uudistukselle, mutta sääntelyn samankaltaisuuden vuoksi voidaan olettaa tavoitteiden olevan samansuuntaisia: ministeriön koordinaatiomahdollisuuksia parantavia ja korkeakoulujen liikkumavaraa koulutusvastuiden sisällä lisääviä.

Myös yliopisto- ja ammattikorkeakoulututkintojen tavoitteista, opintojen rakenteesta ja muista opintojen perusteista säädetään valtioneuvoston asetuksilla. Yliopistoissa voidaan suorittaa alempia ja ylempiä korkeakoulututkintoja sekä tieteellisiä, taiteellisia ja ammatillisia jatkotutkintoja, ammattikorkeakouluissa ammattikorkeakoulututkintoja ja ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja. Korkeakoulut voivat tarjota myös erikoistumiskoulutusta, tutkintojen osia sisältävää koulutusta avoimena korkeakouluopetuksena tai muutoin erillisinä opintoina ja täydennyskoulutusta. Erikoistumiskoulutuksen tavoitteena on tuottaa osaamista sellaisilla asiantuntijuuden aloilla, joilla ei ole markkinaehtoisesti toteutettua koulustarjontaa. Täydennyskoulutusta toteutetaan liiketaloudellisin perustein tai työvoimakoulutuksena, valtion rahoituksen ulkopuolella.

Siinä, missä koulustarjonnan kokonaisuuden koordinointi koulutusvastuiden kautta kuuluu opetus- ja kulttuuriministeriön ja viime kädessä valtioneuvoston vastuulle, kuuluu koulustarjonnan sisällöllinen kehittäminen selkeämmin korkeakoulujen itsehallinnon piiriin. Ylätasolla tutkintojen tavoitteita ohjataan valtioneuvoston asetuksilla ammattikorkeakouluista (1129/2014) ja yliopistojen tutkinnoista (794/2004). Lisäksi vuonna 2017 voimaan tuli laki tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksestä (93/2017), jonka myötä tutkinnot jaotellaan niiden edellyttämään osaamiseen perustuvaan vaatimustasoon. Vaatimustasoja on kahdeksan, ja kunkin vaatimustason edellyttämä osaaminen kuvataan valtioneuvoston asetuksessa tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksestä (120/2017), jossa alemmat korkeakoulututkinnot sijoittuvat tasolle 6 ja ylempät tasolle 7. Suomen viitekehyksen tasot vastaavat eurooppalaista tutkintojen viitekehystä (EU 2017).

Kuvauksia ja tavoitteita ei ole määritelty asetuksissa eikä viitekehyksessä alakohtaisesti, vaan niiden alakohtaisesta tulkinnasta vastaavat korkeakoulut.

Koulutusalojen kansallisen tason sisällöllisen koordinaation mekanismeista ei ole tarkkaa kuvaa. Voidaan kuitenkin ajatella, että itsehallinnosta huolimatta sisällöllistä koordinaatiota tarvitaan esimerkiksi kansallisesti olennaisen osaamisen turvaamiseksi. Systemaattisimmin tätä tehtiin tutkinnonuudistuksen ja

ECTS-järjestelmään siirtymisen yhteydessä viime vuosikymmenen puolivälissä. Arenen vuonna 2006 päättyneessä Ammattikorkeakoulujen osallistuminen eurooppalaiseen korkeakoulutusalueeseen - projektissa määriteltiin yhteiset pohjat ammattikorkeakoulujen koulutusohjelmakohtaisiksi kompetensseiksi ja ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden yleisiksi kompetensseiksi (Arene 2006). Karvin tekemien laatujärjestelmien auditointien perusteella voidaan arvioida, että ne otettiin myös suhteellisen laajasti käyttöön ammattikorkeakouluissa ja näin ollen niillä oli ammattikorkeakoulusektorilla jossain määrin samankaltainen rooli kuin monissa Euroopan maissa käytössä olevilla alakohtaisilla tutkintojen viitekehysillä. Koordinaatiotyötä on jatkettu erilaisissa alakohtaisissa verkostoissa, mutta kokonaisuutena yhteisesti määriteltyjä kompetensseja ei ole päivitetty.

Yliopistokoulutuksen osalta yhteisiä osaamiskuvauksia ei ole vastaavassa mitassa laadittu, vaikkakin erilaisia alakohtaisia yhteistyöverkostoja toimii. Toisaalta tarvetta tarkalle sisällölliselle koordinaatiolle ei ole noussut esille, eikä sitä voida pitää samalla yksityiskohtaisuuden tasolla mahdollisenakaan kaikkeen yliopistokoulutukseen, kun otetaan huomioon alojen erilaiset luonteet ja toisaalta kannustus profiloitumiseen. Yksi kesällä 2018 valmistuneen lääketieteen koulutuksen arvioinnin suosituksista kuitenkin oli, että lääketieteelliset tiedekunnat voisivat ottaa johtoaseman ”suomalaisen lääkärin” määrittelytyössä ja kutsua mukaan tarvittavat sidosryhmät luomaan yhteistä näkemystä ja sopimaan keskeisistä oppimistuloksista (Mäkelä et al. 2018).

Opetus- ja kulttuuriministeriö ohjaa koulutustarjonnan kehittämistä

Korkeakoulujen suurimpana yksittäisenä rahoittajana opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa korkeakoulujen ohjauksesta. Ministeriön työjärjestyksen (359/2014) mukaisesti sen korkeakoulu- ja tiedepolitiikan sekä lukiokoulutuksen osaston tehtävänä on huolehtia korkeakoulutuksen yleisistä edellytyksistä, strategisesta kehittämisestä, koulutussuunnittelusta ja koulutustarpeen ennakoinnista työelämän tarpeet huomioon ottaen.

Koulutusvastuusääntelyn ohella tärkeimmät ohjauskeinot ovat korkeakoulujen ja ministeriön kanssa nelivuotiskausiksi solmittavat sopimukset ja korkeakoulujen rahoitusmallit. Sopimuksissa sovitaan muun muassa korkeakoulun tehtävästä, vahvuusaloista, profiilista ja tutkintotavoitteista. Tutkintotavoitteet asetetaan ammattikorkeakoulututkintojen ja yliopistojen ylempien korkeakoulututkintojen osalta niin, että tiettyjä aloja yhdistetään toisiinsa ja tavoitteet asetetaan kullekin alojen yhdistelmälle. Muiden tutkintojen osalta sopimuksissa asetetaan tavoitteet korkeakoulutasolla. Koulutustarjonnan kehittämisen kannalta erityisesti aloja koskevilla tutkintotavoitteilla on suuri merkitys, sillä korkeakoulu ei saa rahoitusta tutkintotavoitteen ylittävistä tutkinnoista. Tämän vuoksi tutkintotavoitteita kutsutaankin rahoitusmallista keskusteltaessa usein myös tutkintokatoiksi.

Muita ohjauskeinoja ovat muun muassa ministeriön sopimuskauden aikana tekemät vierailut korkeakouluihin, sopimuskauden puolivälissä käytävät tarkistusneuvottelut, tilastojen pohjalta tehtävä informaatio-ohjaus sekä määrävuosin annettava kirjallinen palaute korkeakoulun toiminnasta ja kehittämistarpeista. Lisäksi ministeriö on tällä vuosikymmenellä tukenut rakenteellista kehittämistä erillisillä hankerahoituksilla, rahoitusmallin strategisen rahoituksen osuuden kautta sekä tutkimuksen profiloinnin rahoituksella.

Viimeisen kymmenen vuoden aikana korkeakoulujen johtamisen strategisuus on korostunut, kun strategisten tavoitteiden asettamisen ja seurannan merkitys on vahvistunut vaikuttaen sekä korkeakoulujen sisäiseen toiminnanohjaukseen että korkeakoulujen ja opetus- ja kulttuuriministeriön väliseen dialogiin. Tämä on ollut havaittavissa muun muassa Karvin toteuttamissa korkeakoulujen auditoinneissa.

Lokakuussa 2018 julkaistiin ehdotus ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen rahoitusmalleiksi vuodesta 2021 lähtien. Ehdotus korostaisi strategisuuden merkitystä entisestään, kun strategiaperusteinen rahoitus

kasvaisi. Samalla ehdotuksen mukaan strategiaperusteisen rahoituksen jakautuminen toisaalta korkeakoulujen omia strategioita tukeviin toimenpiteisiin ja toisaalta hallitusohjelmasta ja valtioneuvoston tavoitteista lähteviin korkeakoulu- ja tiedepoliittisiin tavoitteisiin tulisi nykyistä läpinäkyvämmäksi. Ehdotukseen liittyvä Tieteentekijöiden liiton ja Opetusalan ammattijärjestö OAJ:n eriävä mielipide kuitenkin arvioi strategisen rahoituksen pysyvän jatkossakin hyvin pitkälle harkinnanvaraisena ja heikosti ennakoitavana, sillä ehdotus ei heidän mukaansa avaa keinoja, joilla avoimuutta ja läpinäkyvyyttä käytännössä lisättäisiin. (OKM 2018)

Ehdotuksessa myös väljennettäisiin edellä mainittuja tutkintotavoitteiden alaryhmittelyjä yliopistojen osalta, millä tavoitellaan yliopistoille laajempia mahdollisuuksia koulutuksen joustavaan suuntaamiseen. Ehdotus kuitenkin säilyttäisi tutkintotavoitteiden luonteen ylärajana rahoitettavien tutkintojen määrälle. Tätä perustellaan järjestelmän kokonaisuuden ohjaamisella ja sen varmistamisella, että koulutus kohdentuisi työvoimatarpeen kannalta keskeisille aloille. (OKM 2018)

Visio 2030 antaa suuntaviivoja koulutustarjonnan kehittämiseksi

Lokakuussa 2017 julkaistiin opetus- ja kulttuuriministeriön yhteistyössä korkeakoulu yhteisön ja sidosryhmien kanssa työstämä visio ”Ehdotus Suomelle: Suomi 100+” korkeakoulutukselle ja tutkimukselle vuonna 2030. Vision taustamuistion mukaan ”Visiossa esitetyt muutokset ja kehittämissuunnat luovat edellytyksiä nostaa korkeakoulujen vaikuttavuutta Suomen ja koko ihmiskunnan hyväksi.” (OKM 2017a & OKM 2017b.)

Visio esitetään alla olevana kuviona, jossa on kolme isoa tavoitetta koko korkeakoulujärjestelmälle ja niitä täsmentäviä tavoitteita, joista suurinta osaa voidaan pitää merkittävänä myös koulutustarjonnan arvioinnin ja kehittämisen näkökulmasta.

Kuvio 1. Korkeakoulutuksen visio 2030. Ehdotus Suomelle: Suomi 100+. (OKM 2017a).

Vision toimeenpanoa tukeva tiekartta valmistellaan yhteistyössä ministeriön, korkeakoulujen ja sidosryhmien kesken (OKM 2017b). Tiekarttatyöskentely alkoi keväällä 2018 ja on edelleen käynnissä tätä hankesuunnitelmaa laadittaessa. Edellä mainittu ehdotus korkeakoulujen rahoitusmalliksi (OKM 2018) laadittiin osana tiekarttatyöskentelyä.

Vision lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö julkaisi vuonna 2017 Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälisyyden edistämisen linjaukset vuosille 2017–2025. Linjaukset käsittelevät kansainvälistymistä laajasti, mutta ne pitävät sisällään muun ohella myös koulutustarjonnan kehittämiseen vaikuttavia toimenpide-ehdotuksia. Linjausten mukaan Suomen pieni koko ja resurssitehokkuus edellyttävät kokonaisuutena kilpailukykyistä, laadukasta ja kansainvälistä korkeakoulujärjestelmää. Linjaukset korostavat kansainvälisissä verkostoissa toimimista sekä vuorovaikutusta korkeakouluista, tutkimuslaitoksista, yrityksistä ja julkisista toimijoista koostuvissa alueellisissa innovaatioalustoissa laadun edellytyksenä. Keskeisenä pidetään tarkoituksenmukaisten roolien ja profiilien vahvistamista. Linjausten mukaan suomalaisen korkeakoulutustarjonnan tulisi olla kansainvälisesti kiinnostavaa ja erottuvaa. Erityisenä vahvuutena korostetaan korkeakoulutusjärjestelmän jo nyt vahvaa työelämäkytköstä. Kansainvälisen yhteistyön nähdään linjauksissa edelleen vahvistavan suomalaisen korkeakoulutuksen laatua. (OKM 2017c).

2.2 Koulutustarjonnan nykytila tarkasteltavilla koulutusaloilla

Seuraava taulukko esittää ammattikorkeakoulujen toimilupien ja yliopistojen tutkinnoista annetun valtioneuvoston asetuksen määrittämät koulutusvastuut tässä arvioinnissa tarkasteltavilla aloilla:

- humanistinen ala
- liiketalouden ala / kauppatieteellinen ala
- tekniikan ala
- yhteiskuntatieteellinen ala

<p>Humanistisen alan ammattikorkeakoulututkintoja tarjoavat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Centria-ammattikorkeakoulu - Diakonia-ammattikorkeakoulu - Humanistinen ammattikorkeakoulu - Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu - Yrkeshögskolan Novia 	<p>Humanistisen alan yliopistotutkintoja tarjoavat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Helsingin yliopisto - Itä-Suomen yliopisto - Jyväskylän yliopisto - Oulun yliopisto - Tampereen yliopisto - Turun yliopisto - Vaasan yliopisto - Åbo Akademi
<p>Liiketalouden alan ammattikorkeakoulututkintoja tarjoavat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Centria-ammattikorkeakoulu - Haaga-Helia ammattikorkeakoulu - Hämeen ammattikorkeakoulu - Jyväskylän ammattikorkeakoulu - Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu - Kajaanin ammattikorkeakoulu - Karelia-ammattikorkeakoulu - Lahden ammattikorkeakoulu - Lapin ammattikorkeakoulu - Laurea-ammattikorkeakoulu - Metropolia Ammattikorkeakoulu 	<p>Kauppatieteellisen alan yliopistotutkintoja tarjoavat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Aalto-yliopisto - Itä-Suomen yliopisto - Jyväskylän yliopisto - Lappeenrannan teknillinen yliopisto¹ - Oulun yliopisto - Svenska handelshögskolan - Tampereen yliopisto - Turun yliopisto - Vaasan yliopisto - Åbo Akademi

¹ Hankesuunnitelman valmistelun aikana eduskunnan käsiteltävänä oleva HE 152/2018 esittää, että yliopiston nimi on lain voimaantulon jälkeen Lappeenrannan–Lahden teknillinen yliopisto LUT.

<ul style="list-style-type: none"> - Oulun ammattikorkeakoulu - Saimaan ammattikorkeakoulu - Satakunnan ammattikorkeakoulu - Savonia-ammattikorkeakoulu - Seinäjoen ammattikorkeakoulu - Tampereen ammattikorkeakoulu - Turun ammattikorkeakoulu - Vaasan ammattikorkeakoulu - Yrkeshögskolan Arcada - Yrkeshögskolan Novia 	
<p>Tekniikan alan ammattikorkeakoulututkintoja tarjoavat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Centria-ammattikorkeakoulu - Hämeen ammattikorkeakoulu - Jyväskylän ammattikorkeakoulu - Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu - Kajaanin ammattikorkeakoulu - Karelia-ammattikorkeakoulu - Lahden ammattikorkeakoulu - Lapin ammattikorkeakoulu - Metropolia Ammattikorkeakoulu - Oulun ammattikorkeakoulu - Saimaan ammattikorkeakoulu - Satakunnan ammattikorkeakoulu - Savonia-ammattikorkeakoulu - Seinäjoen ammattikorkeakoulu - Tampereen ammattikorkeakoulu - Turun ammattikorkeakoulu - Vaasan ammattikorkeakoulu - Yrkeshögskolan Arcada - Yrkeshögskolan Novia 	<p>Tekniikan alan yliopistotutkintoja tarjoavat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Aalto-yliopisto - Lappeenrannan teknillinen yliopisto - Oulun yliopisto - Tampereen teknillinen yliopisto² - Turun yliopisto - Vaasan yliopisto - Åbo Akademi
<p>Yhteiskuntatieteellisen alan tutkintojen järjestämisestä ei ole määrätty ammattikorkeakoulujen toimiluvissa.</p>	<p>Yhteiskuntatieteellisen alan yliopistotutkintoja tarjoavat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Helsingin yliopisto - Itä-Suomen yliopisto - Jyväskylän yliopisto - Lapin yliopisto - Tampereen yliopisto - Turun yliopisto - Vaasan yliopisto - Åbo Akademi

Arvioinnin piiriin kuuluvat tutkinnot määritellään luvussa 4.1 arvioinnin kohderyhmä.

² Hankesuunnitelman valmistelun aikana eduskunnan käsiteltävänä oleva HE 152/2018 esittää, että yliopisto kuuluu lain voimaantulon jälkeen osaksi Tampereen yliopistona toimivaa Tampereen korkeakoulusäätiötä.

2.3 Arvioinnin teeman kannalta keskeisimmät arvioinnit, tutkimukset, selvitykset

Keskustelu suomalaisen korkeakoulutuksen profiloinnista ja koulutusaloittaisesta kehittämisestä liittyi alkuvaiheessa korkeakoulujen rakenteelliseen kehittämiseen, joka alkoi varsinaisesti Brunilan (2004) raportin julkaisemisesta. Raportin mukaan Suomessa on syntynyt liikaa pieniä ja alueellisesti hajautettuja korkeakouluyksiköitä. Brunilan mukaan Suomesta puuttuvat maailmanluokan yliopistot, joten resursseja olisi keskitettävä kansallisesti tärkeille ydinosamaisalueille, joiden tavoitteena on vahvistaa huipputason osaamiskeskittymiä. (Brunila 2004, 28-30.)

Vuonna 2010 julkaistiin opetusministeriön rahoittaman RAKE – Yliopistojen rakenteellinen kehittäminen, akateemiset yhteisöt ja muutos yhteishankkeen (2008-2009) raportti (Aittola & Marttila 2010), jossa kerrottiin hankkeista, joilla yliopistot pyrkivät ennakoimaan tulevia muutoksia kasvattamalla yksikkökojoja ja yhdistymällä muiden yliopistojen kanssa. Yhdistymisillä haettiin tutkimuksen ja koulutuksen parempaa laatua, näkyvyyttä ja resurssien aiempaa tehokkaampaa käyttöä.

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry ja suomalaiset yliopistot toteuttivat vuosina 2014–2016 eri koulutus- ja tutkimusaloja koskevia rakenteellisen kehittämisen ja profiloinnin hankkeita (ns. RAKE-hankkeet). Työn tavoitteena oli selvittää, miten eri alojen koulutusta ja tutkimusta voitaisiin profiloida ja kehittää rakenteellisesti. Kaikista tämän arvioinnin koulutusaloista julkaistiin jonkinlainen selvitys. Tekniikan alan RAKE-hanke toteutettiin yliopistolähtöisesti vuosina 2012-2015. Kauppatieteellisen alan, yhteiskuntatieteellisen alan, vieraiden kielten ja kulttuureiden sekä humanistisen alan koulutuksen ja tutkimuksen rakenteellisen kehittämisen ja profiloinnin raportit julkaistiin vuonna 2015. Näissä kaikissa oli useita kehittämissuosituksia. (UNIFI 2015.)

Myös Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry teki ammattikorkeakoulujen puolella RAKE-analyysiä, joka valmistui vuonna 2016. RAKE-selvitystyön tavoitteena oli ammattikorkeakoulujen vahvuuksien tunnistamisen kautta tehdä analyysia ja tuoda esiin olemassa olevia hyviä käytänteitä. Raportissa pohdittiin, millainen korkeakoulukokonaisuus Suomessa on kansainvälisesti houkutteleva ja tunnistettu sekä miten luodaan ja ennakoidaan uutta samalla, kun otetaan huomioon työelämän muuttuvat osaamistarpeet. (Arene 2016a.)

Arenen toteuttama ylempien ammattikorkeakoulututkintojen RAKE-selvitys valmistui keväällä 2016. Selvityksen tavoitteena oli tehdä näkyväksi ja kehittää ylempien ammattikorkeakoulututkintojen (YAMK-tutkinnot) profiilia työelämälähtöisinä ylempinä korkeakoulututkintoina. Raportti kokosi yhteen olemassa olevien YAMK-tutkintojen vahvuudet ja ominaispiirteet sekä kuvasi YAMK-koulutusten linkittymisen ammattikorkeakoulujen strategiaan painoaloihin sekä yhteiskunnallisiin tarpeisiin. Raportissa tuodaan esiin myös strategisia kehittämissuosituksia ammattikorkeakoulujen YAMK- koulutusten kehittämiseksi. (Arene 2016b.)

Koulutusalojen kehittämiseen ja profilointiin liittyy osaltaan myös tutkimuksen profilointi. Suomen Akatemia on myöntänyt yliopistoille tutkimuksen profiloitirahaa (ns. Profi-rahoitusta) vuodesta 2015 lähtien. Profiloitirahoituksen vaikutuksia yliopistojen strategiseen suunnitteluun ja johtamiseen arvioitiin vuonna 2018. Arvioinnin mukaan Profi-rahoituksen merkitys on useimmissa yliopistoissa koettu olevan suuri verrattuna rahoituksen määrään. Hakuprosessi on koettu kuitenkin hallinnollisesti raskaana. Rahoitus on vahvistanut johdon päätöksentekoa ja mahdollistanut nopeampaa muutosta yliopistoissa kuin ilman rahoitusta olisi ollut mahdollista. (Hjelt et al. 2018.) Tutkimuksen profiloitirahoitus on vaikuttanut tähän mennessä vasta vähän koulutuksen toteuttamiseen ja koulutustarjontaan.

Owal Group Oy toteutti opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta yliopistouudistuksen (2010) ja ammattikorkeakoulu-uudistuksen (2014-2015) arvioinnin. Arvioinnin keskeisiä tuloksia olivat muun muassa,

että uudistukset ovat parantaneet korkeakoulujen yhteistyön ja profiloinnin edellytyksiä. Arvioinnissa todettiin myös, että korkeakouluihin liittyy edelleen hyvin yksityiskohtaista sääntelyä. Esimerkiksi tutkintoihin liittyvän asetustason sääntely katsottiin rajoittavan merkittävästä korkeakoulujen ydintehtäviin liittyvää autonomiaa. (Wennberg, Korhonen & Koramo 2018.)

Yliopistouudistuksen myötä yliopistoilla on ollut mahdollisuus suunnata resursseja entistä vapaammin omien tavoitteidensa mukaisesti. Lisäksi vahvistuneen autonomian katsottiin parantaneen yliopistojen edellytyksiä sekä sisäiseen että yliopistojen väliseen profiloitumiseen. Tosin arvioinnissa todettiin, että suuria koulutus- ja tutkimusalojen uudelleenjakoa yliopistojen välillä ei ole tapahtunut. (Wennberg et al. 2018.)

Uuden ammattikorkeakoululain myötä muuttuivat myös toimilupakäytännöt. Koulutusohjelmanpäätöksistä luovuttiin ja toimiluvissa määritellään nyt koulutusvastuut. Tämän uudistuksen myötä ammattikorkeakouluilla katsotaan olevan aikaisempaa paremmat mahdollisuudet käynnistää koulutuksia omien alueellisten tarpeiden ja strategisten valintojen pohjalta. Lisäksi ammattikorkeakoulujen lisääntynyt taloudellinen ja hallinnollinen autonomia on arvioinnin tulosten mukaan parantanut ammattikorkeakoulujen reagointikykyä toimintaympäristön muutoksiin. Tämä on osaltaan lisännyt ammattikorkeakoulujen työelämälähtöisyyttä ja kykyä vastata alueen koulutustarpeisiin. (Wennberg et al. 2018.)

Yliopistojen viimeaikaista rakennekehitystä ja sen taustalla olevia kannusteita arvioitiin tammikuussa 2018 julkaistussa Talouspolitiikan arviointineuvoston taustaraportissa Yliopistojen rahoitus, kannustimet ja rakennekehitys. Raportti perustui tilastolliseen analyysiin ja yliopistojen rehtorien haastatteluihin. Raportin mukaan yliopistojen rahoitusmalli on tehostanut sen mittaamien indikaattorien mukaista tuloksekkuutta, mutta malli ei edistä rakennekehitystä tai yliopistojen välisen työnjaon kehittymistä. Syy tähän on raportin mukaan se, että rahoitusmalli asettaa alat epäsymmetriseen asemaan toisiinsa nähden, eikä malli sisällä tieteenalan sisäistä tehokkuusvertailua. (Seuri & Vartiainen 2018.)

Raportti tutki myös profiloitumista ymmärrettynä tieteenalayksiköiden koon kasvuna professorien määrällä mitattuna. Tulos oli, että profiloitumista ei juurikaan ole tapahtunut ajanjaksolla 2012-2016. Raportin mukaan rehtorit kuitenkin tunnistivat profiloitumisen hyvin yksimielisesti tavoitteekseen, eivätkä he pitäneet rahoitusmallia strategisen suunnittelun lähtökohtana. Samalla kuitenkin nousi esille, että suurin osa yliopistoista oli omaksunut rahoitusmallin logiikan sisäiseen ohjausjärjestelmäänsä, mikä raportin tekijöiden mukaan luo riskin yliopistorakenteen vinoutumiseen pitkällä aikavälillä johtuen eroista eri alojen kannattavuudesta rahoitusmallissa. (Seuri & Vartiainen 2018.)

Järjestelmätason rakennekehityksen rehtorit näkivät OKM:n vastuulle kuuluvaksi, ja yliopistojen profiilien kannalta erityisesti alakohtaiset tutkintokatot koettiin voimakkaaksi ohjauskeinoksi. Yhteenvedossään raportin tekijät hahmottelevat kolme vaihtoehtoista lähestymistapaa rahoitusmallin luomien kannusteiden ja järjestelmän kehitystavoitteiden ristiriidan ratkaisemiseksi. Rahoitusmallin laajentaminen niin, että se ottaisi tieteenalakohtaiset erot paremmin huomioon, kannustaisi omiin vahvuusalueisiin profiloitumiseen siinä missä nykyinen malli kannustaa samankaltaiseen profiloitumiseen. Toinen vaihtoehto olisi vahvistaa ministeriön aktiivista rakenteellista ohjausta entisestään. Kolmas vaihtoehto olisi lisätä yliopistojen taloudellista riippumattomuutta ja sitä kautta kykyä ottaa itsenäistä vastuuta rakenteellisesta kehityksestään. (Seuri & Vartiainen 2018.)

Valtiontalouden tarkastusvirasto teki vuonna 2016 tarkastuksen Opetus- ja kulttuuriministeriön ohjausjärjestelmästä. Osana sitä tarkasteltiin ministeriön strategista johtamista ja yliopistojen tulosjohtamista. Tarkastuskertomuksen mukaan koulutuksen ja tutkimuksen rakenne- ja rahoitusohjauksella on merkittävä asema ministeriön strategisessa johtamisessa, ja rahoituksella on ohjattu yliopistoja hallitusohjelmasta ja valtioneuvoston vahvistamista suunnitelmista johdettuja tavoitteita kohti.

Tarkastuskertomuksessa tuodaan esille, että OKM pyrkii edistämään yliopistojen strategisten tavoitteiden toteutumista, kunhan ne eivät vaaranna yliopistojen muodostaman kokonaisuuden tai tietyn alan kehittymismahdollisuuksia. Ohjauksen kokonaisuus näyttäytyi tarkastuksessa kuitenkin yksittäisiin ohjausvälineisiin pilkkoutuneena ja tarkastuskertomus korostaakin tarvetta valinnat ja painotukset sisältävää kokonaisnäkemystä ja sitä tukeville rahoitus- ja arviointivälineille. (VTV 2016)

Tarkastuskertomus tuo esille, että ministeriön vuorovaikutus sekä informaatio- ja neuvotteluohjaus ovat viime vuosina vahvistuneet ja monipuolistuneet. Vuorovaikutteisuutta pidetään tärkeänä osana tulosohjausta, sillä sen avulla voidaan sovittaa yhteen eri toimijoiden näkökulmia. Vuoropuhelun nähdään myös edistäneen rakenteellisten toteuttamista ja parantaneen yliopistojen tilannekuvaa, ja tätä kautta poliittisen hyväksynnän saaminen muutoksille on helpottunut. Tarkastuskertomuksen mukaan tarkastuksessa tehdyt havainnot tukevat näkemystä, että tavoitteellisella rakenteiden kehittämisellä saadaan aikaan toiminnallisesti ja taloudellisesti vahvempia yliopistoja: yliopistojen välinen työnjako on kehittynyt, yliopistojen määrä vähentynyt ja selkeä profiili auttaa yliopistoa ulkopuolisen rahoituksen hakemisessa. (VTV 2016)

2.4 Keskeiset käsitteet

Tämän arvioinnin keskeisiä käsitteitä ovat *koulutusala, koulutustarjonta ja koulutustarjonnan kehittäminen, profiili ja profiloituminen, jatkuva oppiminen, osaamislähtöisyys, työelämärelevanssi, koulutuksen strateginen johtaminen sekä koulutusjärjestelmän rakenteet ja ohjaus.*

Koulutusallalla tarkoitetaan tässä arvioinnissa yliopistojen osalta Valtioneuvoston asetuksessa yliopistojen tutkinnoista ja ammattikorkeakoulujen osalta niiden toimiluvissa mainittua koulutusalaa.

Arvioinnissa *koulutustarjonta* ja *profiili* jäsennetään monitasoisesti:

- Korkeakoulujärjestelmän tasolla koulutustarjonnalla tarkoitetaan sitä, mitä alan koulutusta tarjotaan missäkin korkeakoulussa. Koulutustarjonnan kokonaisuus muodostaa arvioinnin kohteena olevan *koulutusalan profiilin* Suomessa.
- Korkeakoulun tasolla koulutustarjonnalla tarkoitetaan sitä, mitä tutkintoja ja jatkuvan oppimisen muotoja korkeakoululla on koulutusallalla. Koulutustarjonnan kokonaisuus muodostaa *korkeakoulun profiilin* koulutusallalla.
- Tutkinnon tasolla kyse on sen tarjoamasta osaamisesta ja työelämärelevanssista. Niiden luoma kokonaisuus muodostaa *tutkinnon profiilin*.
- Jatkuvan oppimisen muotojen tasolla kyse on niiden tarjoamasta osaamisesta ja työelämärelevanssista. Niiden luoma kokonaisuus muodostaa *jatkuvan oppimisen tarjonnan profiilin*.

Koulutustarjonnan kehittämisellä tarkoitetaan laajasti niitä menettelyjä, joilla koulutustarjontaa kullakin edellä mainitulla tasolla kehitetään ja toimijoita, jotka kehittämiseen osallistuvat. *Profiiloituminen* ymmärretään koulutustarjonnan tietoisena kehittämisenä kohti haluttua profiilia.

Jatkuvalla oppimisella tarkoitetaan niitä koulutusmuotoja, joita tarjotaan pääsääntöisesti muille kuin tutkinto-opiskelijoille. Näitä koulutusmuotoja ovat esimerkiksi avoin ammattikorkeakouluopetus, avoin yliopisto-opetus, täydennyskoulutus ja erikoistumiskoulutukset. Jatkuvasta oppimisesta käytetään yleisesti myös nimeä elinikäinen oppiminen.

Osaamislähtöisyys ymmärretään tässä arvioinnissa vastaavasti kuin osaamisperustaisuus-käsite, jolla suomeksi yleisesti viitataan englanninkielisiin *outcome-based* ja *competence-based* käsitteisiin. Osaamisen käsitettä kuvastaa tulkintojen kirjo. Osaamisen käsitettä käytetään viitattaessa niin tietoon (*knowledge*),

taitoon (*skill*), pätevyyteen (*competence*), asenteisiin (*attitude*) kuin osaamistavoitteisiin (*intended learning outcomes*) tai oppimistuloksiin (*achieved learning outcomes*). Osaamistavoitteella tarkoitetaan eurooppalaisen opintosuoritusten ja arvosanojen siirtojärjestelmän mukaisesti ilmaisuja, jotka kuvaavat, mitä opiskelija tietää, ymmärtää ja osaa tehdä tietyn oppimisprosessin päätyttyä. (EC 2015).

Osaamislähtöisyyteen liittyy myös tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien kansallinen viitekehys, joka jaottelee koulutusjärjestelmään kuuluvat tutkinnot, oppimäärät ja muut laajat osaamiskokonaisuudet niiden edellyttämän osaamisen (osaamistasokuvaukset - *descriptors*) perusteella kahdeksalle tasolle. Viitekehysten lähtökohtana on koulutuksen osaamislähtöisyys ja että tutkinnoille ja muille kokonaisuuksille on määritelty osaamistavoitteet.

Työelämärelevanssilla tarkoitetaan tutkintojen kykyä tarjota opiskelijoille sellaista osaamista, jota he tarvitsevat työelämässä valmistumisen jälkeen. Käsitteen epämääräisyydestä johtuen se voidaan kuitenkin ymmärtää monin tavoin. Tämä onkin yksi arvioinnin tavoitteista: tuottaa tietoa siitä, miten työelämärelevanssi eri aloilla ja korkeakouluissa ymmärretään ja miten se vaikuttaa koulutustarjonnan kehittämiseen.

Koulutuksen strategisella johtamisella tarkoitetaan menettelyitä, joilla korkeakoulun johto edistää korkeakoulun pitkän aikavälin kehitystä ja tunnistettuja kehitystarpeita koskevien strategisten tavoitteiden toteutumista koulutuksessa.

Koulutusjärjestelmän rakenteet ja ohjaus pitävät sisällään lainsäädännön ja muut opetus- ja kulttuuriministeriön käyttämät keinot korkeakoulujen ohjaamiseen. Arvioinnin kannalta merkittäviä rakenteita ja ohjauskeinoja ovat muun muassa koulutusvastuusäntely, korkeakoulujen rahoitusmallit sekä OKM:n ja korkeakoulujen väliset sopimukset.

3 Arvioinnin tehtävä ja tavoitteet

Karvi toteuttaa arvioinnit kehittävän arvioinnin periaatteella (Valtioneuvoston asetus Kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta 1317/2013). Kehittävä arviointi korostaa osallistavuutta sekä arvioinnin toteuttajan ja arviointiin osallistuvan välistä luottamusta sekä korkeakoulujen vastuuta toimintansa laadun kehittämisestä. Koulutuksen arvioinnit organisoidaan niin, että ne tukevat sekä arviointiprosessin että tulosten osalta paikallista, alueellista ja valtakunnallista kehittämistä ja päätöksentekoa (Koulutuksen arviointisuunnitelma vuosille 2016—2019). Arvioinnin tehtävänä on myös tiedon tuottaminen koulutuspoliittista päätöksentekoa ja ohjausta varten.

Arvioinnin keskeisenä tavoitteena on tuottaa kehittävän arvioinnin periaatteen mukaisesti kokonaiskuva ja tietoa koulutustarjonnan tilasta tarkasteltavilla koulutusaloilla suhteessa profiloitumiseen, tutkintojen osaamislähtöisyyteen ja työelämärelevanssiin. Arviointi tuottaa myös tietoa vahvuuksista ja kehittämistarpeista koskien korkeakoulujen ja korkeakoulutusjärjestelmän kykyä kehittää koulutustarjontaa vastaamaan muuttuviin osaamisvaatimuksiin ja tulevaisuuden toimintaympäristöön. Arvioinnin tuottamaa tietoa voidaan hyödyntää koulutuksen, koulutustarjonnan ja ohjausjärjestelmän kehittämisessä.

Kokonaisvaltaisen kuvan saamiseksi keskeisiä näkökulmia tarkastelussa ovat osaamislähtöisyys, työelämärelevanssi, koulutuksen strateginen johtaminen sekä koulutustarjonnan kehittämiseen vaikuttavat koulutusjärjestelmän rakenteet ja ohjaus. Lisäksi tavoitteena on kerätä ja välittää arviointialueisiin liittyviä hyviä käytäntöjä näiden alojen ja koulutusta tarjoavien yksiköiden kehittämistyön tueksi.

Arvioinnin keskeisiä hyödynsajia ovat kullakin alalla koulutusta tarjoavat korkeakoulut, korkeakouluissa koulutustarjonnan kehittämisen parissa työskentelevät sekä koulutusjärjestelmätason toimijat. Keskeisiä sidosryhmiä ovat näiden lisäksi alojen opiskelijat ja korkeakoulujen ulkopuolisen työelämän toimijat.

Arvioinnin vaikuttavuuden tavoitteena on, että arvioinnin aikainen vuorovaikutus ja itsearviointityö, arvioinnin tuottama tieto ja kehittämissuosituksien tukevat meneillään olevaa kehittämistyötä korkeakoulujärjestelmän eri tasoilla ja tarvittaessa käynnistävät uusia toimia arvioinnin esille nostamien haasteiden ratkaisemiseksi. Hankkeen loppuvaiheessa arviointitiedon hyödyntämistä edistetään siten, että arviointiryhmät tekevät loppuraportissaan arvioinnin tuloksiin pohjautuvan esityksen konkreettisista toimista, joiden avulla voidaan välittää arviointialueisiin liittyviä hyviä käytäntöjä valtakunnallisesti koulutustarjonnan ja koulutuksen kehittämistyön tueksi ja joiden avulla voidaan tukea kehittämissuosituksien toimeenpanoa. Arviointihankkeen viestinnällä (ks. luku 7) on tärkeä rooli vaikuttavuustavoitteiden saavuttamisessa. Tavoitteiden toteutumista voidaan seurata hyödyntämällä esimerkiksi Karvin palautejärjestelmän tuottamaa tietoa arviointitulosten ja kehittämissuosituksien osuvuudesta ja hyödynnettävyydestä.

4 Arvioinnin kohderyhmä ja arviointiasetelma

4.1 Arvioinnin kohderyhmä

Arvioinnin kohderyhmään kuuluvat ne ammattikorkeakoulut, joiden 1.1.2015 alkaen voimaan tulleissa toimiluvissa määriteltyihin koulutusvastuisiin sisältyy humanistisen alan, liiketalouden sekä tekniikan ammattikorkeakoulututkintojen ja ylempien ammattikorkeakoulututkintojen toteuttaminen.

Yliopistoista kohderyhmään kuuluvat ne, joille valtioneuvoston asetuksessa yliopistojen tutkinnoista on annettu koulutusvastuu humanistisella, kauppatieteellisellä, yhteiskuntatieteellisellä tai tekniikan alalla. Koulutusvastuut on kuvattu aiemmin kohdassa 2.2.

Arviointi kohdistuu ensimmäisen ja toisen syklin tutkintoihin sekä jatkuvan oppimisen tarjontaan.

Humanistisen alan koulutustarjonnan kehittämisen arviointi koskee:

- yliopistoissa humanististen tieteiden kandidaatin tutkintoon tai humanistisen koulutusalan koulutusvastuun puitteissa tarjottavaa filosofian maisterin tutkintoon johtavaa koulutusta
- ammattikorkeakouluissa yhteisöpedagogin ja tulkin ammattikorkeakoulututkintoon tai ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta
- jatkuvan oppimisen tarjontaa alalla ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa.

Kauppatieteellisen ja liiketalouden alojen koulutustarjonnan kehittämisen arviointi koskee:

- yliopistoissa kauppatieteiden kandidaatin tai kauppatieteiden maisterin tutkintoon johtavaa koulutusta
- ammattikorkeakouluissa tradenomin ammattikorkeakoulututkintoon tai ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta, jonka alaksi on täsmennetty toimiluvassa liiketalous
- jatkuvan oppimisen tarjontaa alalla ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa.

Tekniikan alan koulutustarjonnan kehittämisen arviointi koskee:

- yliopistoissa tekniikan kandidaatin tutkintoon, tekniikan kandidaatin tutkintoon (Arkkitehtuuri), arkkitehdin tutkintoon, diplomi-insinöörin tutkintoon tai maisema-arkkitehdin tutkintoon johtavaa koulutusta
- ammattikorkeakouluissa insinöörin, rakennusmestarin, rakennusarkkitehdin tai laboratorioanalyytikon ammattikorkeakoulututkintoon tai ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta
- jatkuvan oppimisen tarjontaa alalla ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa.

Yhteiskuntatieteellisen alan koulutustarjonnan kehittämisen arviointi koskee:

- yliopistoissa yhteiskuntatieteellisen koulutusalan koulutusvastuun puitteissa tarjottavia hallintotieteiden kandidaatin, valtiotieteiden kandidaatin, yhteiskuntatieteiden kandidaatin, hallintotieteiden maisterin, valtiotieteiden maisterin tai yhteiskuntatieteiden maisterin tutkintoon johtavaa koulutusta.
- jatkuvan oppimisen tarjontaa alalla.

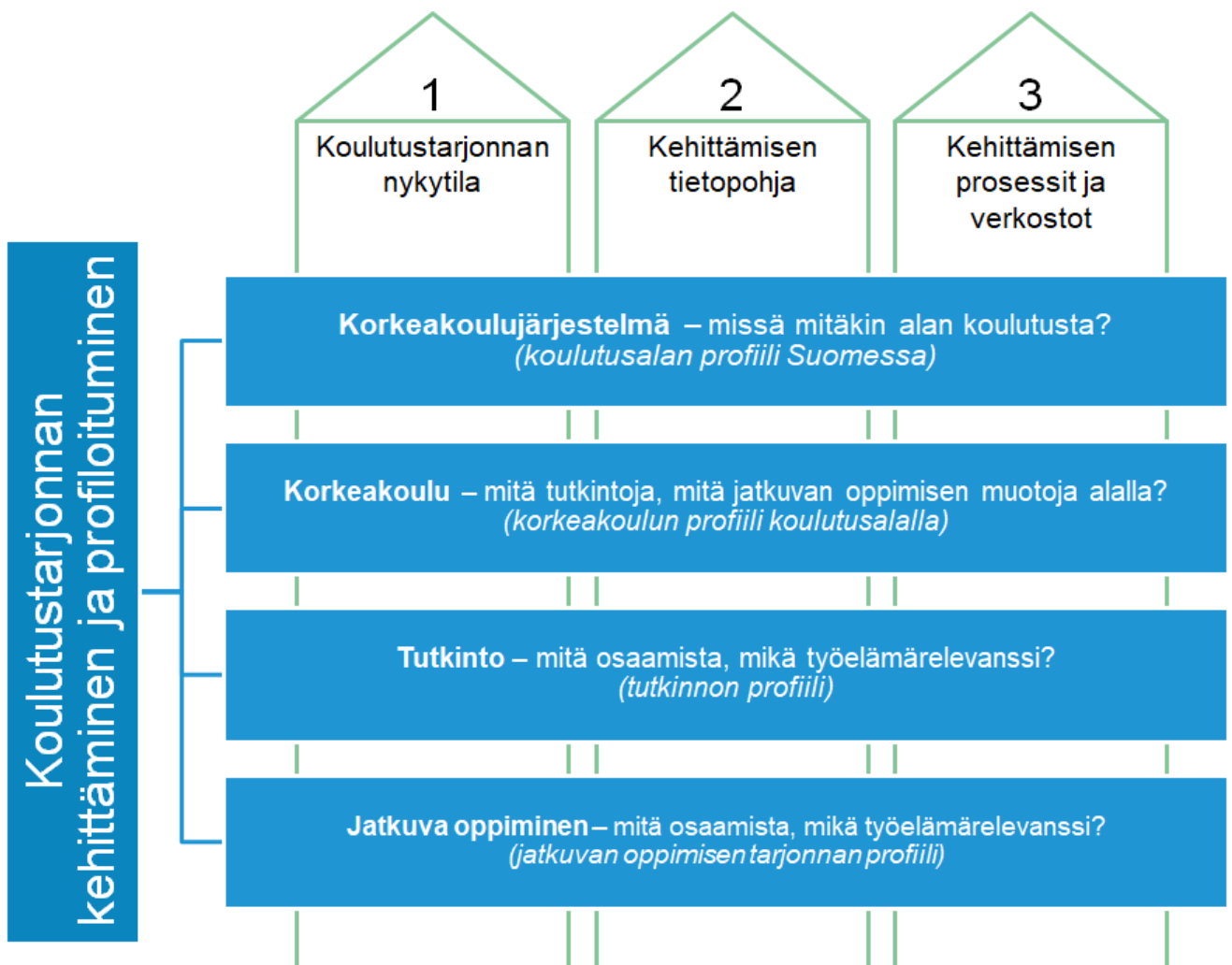
Arvioinnin alussa toteutetaan korkeakouluille kysely, jolla selvitetään edellä mainittuihin tutkintoihin johtavien koulutusten ja jatkuvan oppimisen organisointitapa kussakin korkeakoulussa. Arviointiryhmät täsmentävät tarvittavilta osin arvioinnin rajausta kyselyn tulosten perusteella.

4.2 Arviointiasetelma: arviointialueet, kysymykset ja arvottamisen perusteet

Koulutustarjonnan kehittämistä arvioidaan kolmen arviointialueen kautta:

1. Koulutustarjonnan nykytila
2. Koulutustarjonnan kehittämisen tietopohja
3. Koulutustarjonnan kehittämisen prosessit ja verkostot.

Arviointi ulottuu tutkintotasolta järjestelmätasolle. Arviointiasetelma on tiivistetty kuvioon 1.

Kuvio 2. Arviointiasetelma: arviointialueet ja koulutustarjonta järjestelmän eri tasoilla.

Seuraavissa taulukoissa kuvataan tarkemmin kunkin arviointialueen tuottama tieto, arviointikysymykset ja arvottamisen perusteet arviointialueittain.

Taulukot 1-3. Arviointialueet.

1. Koulutustarjonnan nykytila	
Arvottamisen perusteet arviointialueella: <i>Tavoitteiden, odotusten ja tulosten kohtaaminen.</i>	
Arviointi tuottaa tietoa	Arviointikysymyksiä
<ul style="list-style-type: none"> Tutkintojen ja muun koulutustarjonnan profiileista neljällä koulutusosalalla. Tavoitteista ja odotuksista koskien koulutusalan tuottamaa osaamista ja työelämärelevanssia. Koulutusalan tuottamasta osaamisesta ja työelämärelevanssia koskevien tavoitteiden toteutumisesta. 	<ul style="list-style-type: none"> Millainen on koulutustarjonnan (tutkinnot ja jatkuva oppiminen) kokonaisuus alalla? Minkälaista osaamista tutkinnoilla tavoitellaan? Millainen on tavoitteiden suhde opiskelijoiden ja työelämän odotuksiin? Kuinka selkeä profiili eri korkeakouluilla on koulutusosalalla? Mitkä ovat koulutuksen strategiset painopisteet ja mikä on ollut niiden vaikutus koulutustarjontaan ja osaamistavoitteisiin? Miten kansainvälistyminen on vaikuttanut koulutustarjontaan ja osaamistavoitteisiin? Miten työelämärelevanssi ja sen merkitys ymmärretään koulutusosalalla? Millaisiin työtehtäviin ja millaiseen asemaan eri tutkinnot työllistävät? Millaisia eroja on tutkintojen valmistuneille tuottamassa arvonnisässä?

2. Koulutustarjonnan kehittämisen tietopohja	
Arvottamisen perusteet arviointialueella: <i>Menettelyjen, prosessien tai toimintatapojen tarkoituksenmukaisuus ja toimivuus. Hyvien käytäntöjen ja kehittämistarpeiden tunnistaminen.</i>	
Arviointi tuottaa tietoa	Arviointikysymyksiä
<ul style="list-style-type: none"> Korkeakoulujärjestelmän kyvystä ennakoida koulutustarjonnan kehittämistarpeita Koulutustarjonnan kehittämisessä hyödynnettävästä tutkimus-, seuranta- ja arviointitiedosta 	<ul style="list-style-type: none"> Miten toimivia ja tarkoituksenmukaisia käytäntöjä tulevaisuuden haasteiden ja työelämän osaamistarpeiden ennakoimiseksi on? <ul style="list-style-type: none"> Miten ennakoidaan, mihin tulevaisuuden haasteisiin koulutuksella vastataan? Miten ennakoidaan tulevaisuuden työelämän osaamistarpeita? Miten toimintaympäristön muutoksia ennakoidaan? Miten seurataan alan tutkimuksen ja koulutuksen kansainvälisiä kehityssuuntia? Miten tunnistetaan jatkuvan oppimisen tarpeita? Miten koulutuksen työelämärelevanssia arvioidaan? Miten koulutustarjonnan ja -profiilin onnistuneisuutta arvioidaan? Minkälainen kyky korkeakoululla on arvioida organisaationsa kehittämistarpeita suhteessa tunnistettuihin haasteisiin?

3. Koulutustarjonnan kehittämisen prosessit ja verkostot

Arvottamisen perusteet arviointialueella:

Menettelyjen, prosessien tai toimintatapojen tarkoituksenmukaisuus ja toimivuus.

Hyvien käytäntöjen ja kehittämistarpeiden tunnistaminen.

Arviointi tuottaa tietoa	Arviointikysymyksiä
<ul style="list-style-type: none"> • Koulutustarjonnan kehittämisen menettelyjen toimivuudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta kansallisella ja korkeakoulutasolla • Osaamislähtöisyyden toteutumisesta 	<ul style="list-style-type: none"> • Kuinka toimivia ovat tavat koordinoida alan koulutustarjonnan kehittämistä kansallisella tasolla? • Minkälaista kansallisista ja kansainvälisistä yhteistyötä koulutustarjonnan kehittämiseksi tehdään? • Mihin perustuen koulutustarjontaa koskevia ratkaisuja korkeakoulutusjärjestelmässä tehdään? Vaikuttavatko eri tekijät kokonaisuutena tarkoituksenmukaisesti? <ul style="list-style-type: none"> ○ Miten ennakoivaa tietopohjaa työelämän tarpeista ja toimintaympäristön muutoksista hyödynnetään? ○ Mikä on strategisten painopisteiden ja tutkimus/TKI-toiminnan profiilin merkitys? ○ Mitkä ovat ministeriön ohjauskeinojen, kuten rahoitusmallin, tavoitesopimusten tai hankerahoituksen vaikutukset? ○ Mitkä ovat järjestelmän rakenteiden, kuten duaalimallin tai koulutusvastuusääntelyn vaikutukset? ○ Mikä on kansainvälistymisen merkitys? ○ Miten digitalisaatio vaikuttaa? • Millainen kyky koulutusallalla on vastata jatkuvan oppimisen tarpeisiin? • Miten henkilöstön kehittäminen tukee koulutustarjonnan kehittämisen tavoitteiden saavuttamista? • Miten osaamislähtöisyys toteutuu koulutuksessa? <ul style="list-style-type: none"> ○ Miten ennakoivaa tietoa ja muuta tietopohjaa hyödynnetään osaamistavoitteiden määrittelyssä? ○ Miten tutkimus- ja TKI-toiminta tukee koulutuksen kehittämistä? ○ Miten osaamislähtöisyys näkyy koulutuksen toteutuksessa ja arvioinnissa?

5 Arviointiaineisto, sen hankinta ja analysointi

5.1 Aineistonhankintamenetelmät

Arviointiaineiston hankinnassa käytetään useita aineistonhankintamenetelmiä. Erilaisten menetelmien kautta hyödynsaajat osallistuvat tiedontuotantoon ja tietoa synnytetään vuorovaikutuksessa sidosryhmien kanssa. Aineisto kerätään kolmessa vaiheessa siten, että seuraava tiedonkeruuvaihe hyödyntää edeltäneissä vaiheissa saatua arviointitietoa.

Ensimmäisessä vaiheessa keskitytään kokonaiskuvan muodostamiseen koulutustarjonnasta ja koulutustarjonnan kehittämistä. Tässä vaiheessa keskeiset aineistonkeruun menetelmät ovat:

- Alakohtainen itsearviointikysely korkeakouluille, jonka tutkinto-ohjelmatason osiolla kerätään tietoa erityisesti tutkintojen tavoittelemasta osaamisesta ja tutkintojen profiilista suhteessa arviointialueen 1 teemoihin ja korkeakoulukohtaisella osiolla kaikkien arviointialueiden teemoista korkeakoulun alan toimijoiden ja opiskelijoiden näkökulmasta.
- Pro gradu -työnä tehtävän tilastokeskuksen tulotieto- ja muihin aineistoihin pohjautuvan analyysin tulokset tutkintojen tuottamasta arvonnaisesta ylioppilastutkintoarvosanoilla, sosioekonomisella taustalla ja asuinalueella kontrolloiden. Tulokset vastaavat erityisesti tutkintojen työllistämiseen liittyviin kysymyksiin arviointialueella 1.
- Valmiiden palauteaineistojen, kuten ammattikorkeakoulujen valmistumisvaiheen opiskelijapalautekyselyn (AVOP), yliopistojen yhteisen opiskelijapalautekyselyn (Kandipalaute) ja maistereiden ura- ja sijoittumis seurannan (Aarresaari) analysointi erityisesti arviointialueen 1 teemojen näkökulmasta.

Toisessa vaiheessa kuvaa tarkennetaan:

- Fokusryhmätyöskentelyllä OKM:n, opiskelijoiden ja koulutuksesta vastaavien vararehtorien sekä alakohtaisten työelämän sidosryhmien kanssa.
- Case-tarkastelulla, jolla syvennetään ymmärrystä arviointiryhmän ensimmäisen vaiheen tulosten perusteella löytämien erilaisten lähestymistapojen toimivuudesta ja tunnistetaan hyviä käytäntöjä.

Toisen vaiheen menetelmät tuottavat tietoa pääsääntöisesti arviointialueiden 2 ja 3 teemoihin, mutta täydentävät myös arviointialueen 1 eri sidosryhmien koulutusta koskeviin odotuksiin liittyviä kysymyksiä.

Kolmannessa vaiheessa keskitytään kehittämiseen: tavoitteena on kiteyttää kunkin koulutusalan vahvuuksia ja kehittämistarpeita suhteessa arvioinnin teemoihin ja muodostaa havaittujen tulosten pohjalta kehittämissuosituksia. Tärkeimpinä menetelminä kolmannessa vaiheessa ovat alakohtaisesti järjestettävät kehittämisseminaarit tai -työpajat, joihin osallistuu sekä korkeakoulujen, opiskelijoiden että työelämän edustajia.

Hankesuunnitelma edellyttää joitakin tarkennuksia ja täydennyksiä arvioinnin toteutusvaiheessa esimerkiksi aineistonkeruun ja aikataulun osalta, ja osa ratkaisuista jätetäänkin arviointivaiheessa päätettäväksi. Arvioinnin menetelmiä tarkennettaessa otetaan huomioon tiedon keräämisestä aiheutuva kuormittavuus korkeakouluille kiinnittäen erityistä huomiota itsearviointikyselyiden laajuuteen. Tarvittaessa hankesuunnitelmaa tarkennetaan ja päivitetään hankkeen edetessä.

Arviointi toteutetaan pääosin kansalliskielillä, mutta aineistonkeruussa huomioidaan myös korkeakoulujen kansainvälisen henkilökunnan ja opiskelijoiden osallistumismahdollisuudet.

5.2 Aineiston analysointi ja tulosten raportointi

Arviointiryhmät vastaavat aineistojen analysoinnista ja ne tuottavat analysoinnin pohjalta loppuraportit, jotka julkistetaan hankkeen päätösseminaarissa. Analysoinnissa käytetään sekä määrällisiä että laadullisia menetelmiä. Kullakin arviointiryhmällä on raportistaan yhteinen vastuu. Raportin ja arvioinnin johtopäätösten tulee perustua arvioinnin aikana tuotettuun, kerättyyn ja dokumentoituun tietoon.

Kaikki arviointiryhmän jäsenet osallistuvat aineistojen analysointiin sekä raportin kirjoittamiseen. Raportin toimittamisesta ja viimeistelystä vastaavat arviointiryhmän puheenjohtaja ja arviointiryhmän työtä tukevat Karvin edustajat.

Arviointiryhmien puheenjohtajat ja arviointien projektipäälliköt tuottavat alakohtaisten arviointien pohjalta järjestelmätason tuloksia ja koulutusaloja yhdistäviä tuloksia esittelevän tiivistelmäjulkaisun.

6 Arviointihankkeen organisointi ja aikataulu

6.1 Arvioinnin toteuttamisen vaiheet ja alustava kokonaisaikataulu

Arvioinnin toteutusvaiheet ja niihin osallistuvat sekä alustava kokonaisaikataulu kuvataan taulukossa X. Arviointiryhmät päättävät arvioinnin käytännön toteutuksesta ja siten lopullisesta aikataulusta.

Taulukko 4. Arvioinnin toteutusvaiheet ja alustava aikataulu.

Arvioinnin toteutusvaihe	Alustava ajankohta	Vaiheeseen osallistuvat
Arviointiryhmien nimittäminen	11/2018	Korkeakoulujen arviointijaosto
Arviointiryhmien perehdytys	1/2019	Arviointiryhmät
Tiedonkeruun vaihe 1: itsearviointit ja tausta-analyytit	2/2019-4/2019	Korkeakoulut, opiskelijat ja arviointiryhmät
Tiedonkeruun vaihe 2: fokusryhmätyöskentelyt ja case-tarkastelut	4-6/2019	Vararehtorit, OKM, case-tarkasteluun valitut korkeakoulut, työelämän sidosryhmät, opiskelijat ja arviointiryhmät
Tiedonkeruun vaihe 3: kehittämisseminaarit tai -työpajat	8-9/2019	Kaikki sidosryhmät
Arviointitiedon analysointi ja arviointiraporttien tuottaminen	2-10/2019	Kaikki sidosryhmät (tiedonkeruun vaiheen 3 kautta)
Raporttien viimeistely, taitto, painatus	11/2019	Arviointiryhmät ja Karvi
Arvioinnin päätösseminaari	12/2019	Kaikki sidosryhmät
Arvioinnin tiivistelmäjulkaisun laadinta	11/2019-1/2020	Arviointiryhmien puheenjohtajat
Palaute arvioinnista	1/2020	Korkeakoulut, arviointiryhmien jäsenet ja mahdolliset muut Karvin palautejärjestelmään määriteltävät tahot.

6.2 Arviointiryhmä

Korkeakoulujen arviointijaosto nimittää loppuvuodesta 2018 neljä alakohtaista arviointiryhmää arviointia toteuttamaan. Arviointiryhmät koostuvat 6-7 asiantuntijasta, jotka edustavat yliopisto- ja ammattikorkeakoulusektoria, korkeakoulujen ulkopuolista työelämää ja opiskelijoita. Kuhunkin arviointiryhmään pyritään nimeämään vähintään yksi ulkomailla korkeakoulussa työskentelevä tai työskennellyt jäsen. Arviointiryhmien kokoonpanossa tulee painottua arvioinnin tavoitteiden näkökulmasta keskeinen asiantuntemus:

- alakohtaisen koulutuksen asiantuntemus yliopisto- ja ammattikorkeakoulusektorilta
- arviointialueisiin liittyvää asiantuntemus
- arviointiosaaminen ja –kokemus sekä
- toimintaympäristön asiantuntemus.

Lisäksi arvioitsijoiden pätevyysvaatimuksina pidetään riippumattomuutta ja objektiivisuutta arvioida sekä halua ja kykyä sitoutua täysipainoiseen arviointityöhön.

Arviointiryhmät päättävät arvioinnin käytännön toteutuksesta, kuten menetelmien soveltamisesta ja sisäisestä työnjaostaan. Arviointiryhmät vastaavat arviointitiedon tulkinnasta sekä alakohtaisten loppuraporttien laatimisesta. Kaikkien arviointiryhmien jäsenet osallistuvat edellä mainittujen tehtävien toteuttamiseen.

Neljän arviointiryhmän puheenjohtajat ja Karvin projektipäälliköt muodostavat hankkeen ohjausryhmän, joka kokoontuu vähintään kerran lukukaudessa laatimaan neljän arviointiryhmän työskentelylle yhteisiä linjauksia.

6.3 Karvin hankeorganisaatio

Neljä arviointiasiantuntijaa Karvista toimivat projektipäällikköinä ja vastaavat hankkeen käytännön toteutuksesta toimien tiiviissä yhteistyössä sekä keskenään että arviointiryhmien kanssa. Kullekin asiantuntijalle on vastuutettu yksi arvioinnin koulutusala, minkä lisäksi he tukevat toisen koulutusalan arvioinnista vastaavan asiantuntijan työtä. Karvin arviointiasiantuntijat muodostavat hankkeen projektiryhmän.

Ensisijaisena tehtävänä on huolehtia hankesuunnitelman toteutumisesta, huolehtia arviointiprojektin etenemiseen liittyvästä tiedottamisesta sekä muusta viestimisestä yliopistoihin, ammattikorkeakouluihin ja muille sidosryhmille, huolehtia aineiston keruun käytännön organisoimisesta sekä osallistua loppuraportin ja tiivistelmäjulkaisun laatimiseen ja toimittamiseen.

7 Viestintä ja tiedottaminen arviointihankkeen eri vaiheissa

Karvin arviointien tavoitteena on mahdollisimman laaja arviointitiedon vaikuttavuus. Vaikuttavuutta edistetään selkeällä ja oikea-aikaisella tiedottamisella ja arvioinnin hyödynsaajien sitouttamisella arviointiin suunnitteluvaiheesta lähtien. Tämän arvioinnin hyödynsaajia ovat humanistisen, yhteiskuntatieteellisen, tekniikan sekä liiketalouden ja kauppatieteen alojen koulutusta tarjoavat korkeakoulut ja niiden yksiköt, opettajat, opiskelijat, opetus- ja kulttuuriministeriö sekä muut sidosryhmät.

Arviointihankkeen suunnittelu- ja toteutusvaiheisiin pyydettiin eri alojen koulutusta tarjoavia yksiköitä nimeämään yhteyshenkilöt. Yhteyshenkilöitä tiedotetaan hankkeen etenemisestä, tiedonkeruun eri vaiheista sekä tuloksista. Lisäksi hankkeen etenemisestä tiedotetaan Karvin verkkosivuilla suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Arviointiin liittyviä uutisia, tapahtumia ja muuta ajankohtaista tietoa jaetaan Karvin Facebook-sivuilla ja Twitterissä. Arvioinnin etenemisestä tiedotetaan korkeakouluja ja sidosryhmiä eri kanavia käyttäen.

Arvioinnin **valmisteluvaiheessa** tavattiin keskeisiä sidosryhmiä (SYL, SAMOK, UNIFI, Arene) ja kartoitettiin ko. ryhmien näkemyksiä ja ideoita arvioinnin kohteista, keskeisistä näkökulmista ja kysymyksistä.

Suunnitteluvaiheessa sidosryhmät osallistuivat arviointikysymysten laatimiseen ja valmisteluvaiheen keskusteluista tunnistettujen mahdollisten arvioinnin pääteemojen priorisointiin verkkotyöpajan kautta. Verkkotyöpaja toteutettiin Ideatehdas-sovellusta³ käyttäen. Työpajaan osallistui 224 henkilöä, joista noin 44 % oli yliopistoista, 44 % ammattikorkeakouluista ja loput opiskelijoita sekä työelämän järjestöjen edustajia. Yhteensä työpajassa annettiin noin 3200 arviota siitä, kuinka tärkeitä mitkäkin arviointikysymykset olisivat. Osallistujat myös ehdottivat yhteensä noin 240 uutta kysymystä arvioinnissa tarkasteltaviksi.

Arvioinnin **toteutusvaiheessa** hyödynsaajat osallistuvat luvussa 5 kuvatuin tavoin. Arvioinnin alustavista tuloksista keskustellaan hyödynsaajien kanssa arviointiaineiston keruun vaiheissa 2 ja 3. Vuorovaikutus hyödynsaajien ja sidosryhmien kanssa on olennaista vaikuttavien kehittämisuositusten luomiseksi ja arvioinnissa tunnistettujen vahvuuksien ja hyvien käytäntöjen levittämiseksi.

Kukin arviointiryhmä laatii koulutusaloittaisen loppuraportin. Arvioinnin alakohtaiset loppuraportit sisältävät suomen-, ruotsin- ja englanninkieliset tiivistelmät arvioinnin keskeisistä tuloksista. Ruotsinkielinen tiivistelmä laaditaan muita kattavamaksi. Tämän lisäksi koko arvioinnin keskeisimmät tulokset esitetään tiivistelmäjulkaisussa, joka julkaistaan arvioinnin päätyttyä sekä suomeksi että ruotsiksi. Mahdollisuuksien mukaan pyritään myös antamaan korkeakoulu- ja koulutuskohtaista vertailutietoa määrällisistä arviointituloksista. Arvioinnin tuloksista viestittäessä etsitään myös uusia, innovatiivisia menetelmiä tiedon esittämiseen ja välittämiseen.

Arviointiraportit julkaistaan Karvin verkkosivuilla ja vuorovaikutteisessa päätösseminaarissa, jolla pyritään edesauttamaan kehittämistoimien käynnistymistä. Arvioinnin tulokset viestitään koulutusta tarjoavien yksiköiden, opetus- ja kulttuuriministeriön sekä sidosryhmien tietoon ja käyttöön. Lisäksi arvioinnin tuloksia esitetään erilaisissa tilaisuuksissa ja tapahtumissa sekä tehdään niistä nostoja Karvin viestintään.

Arviointiprosessista kerätään palautetta arviointiin osallistuneilta yksiköiltä ja arviointiryhmiltä.

³ <https://www.ideafactory.fi/fi/>

8 Arviointihankkeen laadunvarmistus ja riskienhallinta

Keskeiset laadunvarmistuksen menettelytavat arviointihankkeessa ovat:

- arviointiryhmien, projektiryhmän ja ohjausryhmän toiminta
- projektipäälliköiden yhteistyö hankkeen projektiryhmänä
- potentiaalisten ongelmien analyysi -menetelmään pohjautuva riskienhallinta
- kyselylomakkeiden esitestaus
- palautteenkeruu.

Neljän alakohtaisen arviointiryhmän puheenjohtajat ja projektipäälliköt muodostavat hankkeen toteutuksen ohjausryhmän. Ohjausryhmän keskeinen tehtävä on hankkeen toteutuksenaikainen laadunvarmistus ja hankkeiden välinen koordinaatio. Hankkeen etenemistä seurataan ohjausryhmän tapaamisissa, joihin osallistuu tarvittaessa myös Karvin korkeakoulutuksen ja vapaan sivistystyön osaamisyksikön päällikkö.

Jokaisen arviointiryhmän työtä tukee Karvin projektipäällikkö, joka osallistuu arviointiryhmän työskentelyyn arvioinnin asiantuntijana. Lisäksi kukin projektipäällikkö toimii jonkun toisen projektipäällikön apuna, mikä lisää arviointien toteutuksen välistä koordinaatiota ja yhdenmukaisuutta sekä varmistaa laatua.

Aineistonhankintaan käytettävät kyselylomakkeet testataan ennen niiden lähettämistä vastaajille. Lomakkeiden laadun varmistamiseksi hyödynnetään myös Karvin metodikkojen asiantuntemusta.

Hankkeen päätyttyä kerätään Karvin palautejärjestelmän mukainen palaute arvioinnin hyödynsaajilta ja arviointiryhmien jäseniltä.

Arviointihankkeen riskienhallinnassa hyödynnetään potentiaalisten ongelmien analyysi -menetelmää, jonka avulla tunnistetaan arviointihankkeen eri osa-alueisiin (aikataulu, talous, arviointimenetelmät, sisäinen hankeorganisaatio, arviointiryhmän toiminta) liittyviä riskejä.

Menetelmässä ensin tunnistetaan mahdollisia ongelmia, analysoidaan niiden vaikutusta arviointiprosessiin ja mahdollisia syitä, jotka voivat aikaansaada ongelman. Tämän jälkeen pohditaan, miten riskiä ennaltaehkäistään, ja jos se tästä huolimatta toteutuu, miten sitä hallitaan. Kunkin ongelman osalta arvioidaan ongelman vakavuus ja todennäköisyys, ja näiden tulo muodostaa riskin suuruuden kuvaavan riskiluvun. Lopuksi sovitaan toimenpiteistä, joilla erityisesti vakavimpia riskejä pienennetään.

Arvioinnin suunnitteluryhmä ja projektipäälliköt tekivät hankesuunnitelman laadinnan yhteydessä alustavan riskianalyysin, joka toimii pohjana riskienhallinnalle toteutuksen alkaessa. Riskianalyysiä päivitetään hankkeen edetessä säännöllisesti osana hankkeen laadunhallintaa. Tunnistettujen kohonneiden riskien minimoimiseksi tarvittavista toimenpiteistä sovitaan aina riskianalyysin päivittämisen yhteydessä. Päivittämisestä vastaa projektipäälliköiden muodostama hankkeen projektiryhmä, joka vie tarpeen mukaan ja tunnistettujen riskien luonteesta riippuen riskienhallintaan liittyviä kysymyksiä myös hankkeen ohjausryhmän keskusteltavaksi.

9 Henkilötietojen käsittely arviointihankkeessa

Arviointiin liittyvän viestinnän ja tiedonkeruiden organisointi edellyttää henkilötietojen käsittelyä.

Käsitteltävät tiedot ovat:

- arviointien yhteyshenkilöiden yhteystiedot korkeakouluista, opiskelija- ja ylioppilaskunnista sekä työelämän sidosryhmistä
- itsearviointikyselyihin vastaavien yhteystiedot

- arvioinnin toteutukseen ja vaikuttavuuteen liittyvien seminaarien osallistujien ilmoittautumistiedot
- arviointiryhmien jäsenten palkkionmaksua varten tarvittavat tiedot.

Henkilötietojen käsittely perustuu henkilöiden suostumukseen, jonka he antavat suostuessaan yhteyshenkilöksi tai tilaisuuksiin ilmoittautuessaan. Arviointiryhmien jäsenten osalta käsittely perustuu heidän kanssaan tehtävään sopimukseen. Henkilötietojen käsittely ei aiheuta merkittäviä riskejä henkilöille, joiden tietoja käsitellään. Riskiä pienennetään edelleen käyttämällä tarvittaessa esimerkiksi suojattua sähköpostia henkilötietojen välittämiseen ja minimoimalla kerättävien henkilötietojen määrää.

Lähteet

- Aittola, H. & Marttila, L. (toim.) 2010. *Yliopistojen rakenteellinen kehittäminen, akateemiset yhteisöt ja muutos*. RAKE-yhteishankkeen (2008-2009) loppuraportti. Opetusministeriön julkaisuja 2010:5.
- Ammattikorkeakoululaki 932/2014, 4 §*. Annettu Helsingissä 14.11.2014.
- Arene, 2006. *Ammattikorkeakoulujen osallistuminen eurooppalaiseen korkeakoulutusalueeseen -projektin verkkosivusto*. Löytyy sivulta <http://www.karelia.fi/ects/> [viitattu 26.10.2018].
- Arene, 2016a. *Kohti maailman parasta korkeakoululaitosta*. RAKE-selvitys. Löytyy sivulta <http://www.arene.fi/julkaisut/raportit/rake-selvitys/> [viitattu 22.10.2018].
- Arene, 2016b. *Ammattikorkeakoulujen maisterikoulutus osaamisen uudistajana ja kansallisena koulutusinnovaationa*. YAMK-RAKE-selvitys. Löytyy sivulta <http://www.arene.fi/julkaisut/raportit/yamk-rake-selvitys/> [viitattu 22.10.2018].
- Brunila, A. 2004. *Osaava, avautuva ja uudistuva Suomi*. Suomi maailmantaloudessa -selvityksen loppuraportti. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 19. Helsinki: Edita.
- EU, 2017. *Euroopan unionin neuvoston suositus eurooppalaisesta tutkintojen viitekehyksestä elinikäisen oppimisen edistämiseksi, 2017/C 189/03*. Euroopan unionin virallinen lehti 15.6.2017.
- EC, 2015. *ECTS Users' Guide*. Euroopan komissio 2015.
- Hallituksen esitys ammattikorkeakoululain ja yliopistolain muuttamiseksi HE 152/2018*. Annettu eduskunnalle Helsingissä 27.9.2018.
- Hjelt, M., Sepponen, S., Roschier, S., Laine, A., Bröckl, M. & Raivio, T. 2018. *Profilointirahoituksen vaikutukset yliopistojen strategiseen suunnitteluun ja johtamiseen*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:27.
- Laki tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksestä 93/2017*. Annettu Helsingissä 10.2.2017
- Mäkelä, M., Möller, R., Stephens, C., Croiset, G., Telkkä, J., Haavisto, E., Seppälä, H., Mustonen, K., Hiltunen, K., Huusko, M. *Educating doctors for the future. Evaluation of undergraduate medical education in Finland*. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen julkaisuja 14:2018.
- Mäkinen, M. & Annala, J., 2010. Osaamisperustaisen opetussuunnitelman monet merkitykset korkeakoulutuksessa. *Kasvatus & Aika* 4 (4), 41-61.
- OKM, 2017a. *Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio 2030. Ehdotus Suomelle: Suomi 100+*. Löytyy sivulta <https://minedu.fi/korkeakoulutuksen-ja-tutkimuksen-visio-2030> [viitattu 25.10.2018]
- OKM, 2017b. *Korkeakoulutus ja tutkimus 2030-luvulle*. Taustamuistio korkeakoulutuksen ja tutkimuksen 2030 visiotyölle. Löytyy sivulta <https://minedu.fi/documents/1410845/4177242/visio2030-taustamuistio.pdf/b370e5ec-66d3-44cb-acb9-7ac4318c49c7/visio2030-taustamuistio.pdf.pdf> [viitattu 25.10.2018].
- OKM, 2017c. *Yhteistyössä maailman parasta. Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälisyyden edistämisen linjaukset 2017-2025*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:11.

- OKM, 2018. *Luovuutta, dynamiikkaa ja toimintamahdollisuuksia – ehdotus ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen rahoitusmalleiksi vuodesta 2021 alkaen*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:35.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus opetus- ja kulttuuriministeriön työjärjestyksestä 359/2014*. Annettu Helsingissä 30.4.2014.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus yliopistojen koulutusvastuun täsmentämisestä 1451/2014*. Annettu Helsingissä 30.12.2014.
- Seuri, A. & Vartiainen, H. 2018 *Yliopistojen rahoitus, kannustimet ja rakennekehitys*. Talouspolitiikan arviointineuvoston taustaraportti. Tammikuu 2018.
- Unifi, 2016 *Rakenteellisen kehittämisen hankkeet*. Löytyy sivulta <http://www.unifi.fi/toiminta/hankkeet/rake/> [viitattu 22.10.2018].
- Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista 1129/2014*. Annettu Helsingissä 18.12.2014.
- Valtioneuvoston asetus tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksestä 120/2017*. Annettu Helsingissä 23.2.2017.
- Valtioneuvoston asetus yliopistojen tutkinnoista 794/2004*. Annettu Helsingissä 19.8.2004.
- Wennberg, M., Korhonen, N. & Koramo, M., 2018. *Korkeakoulu-uudistusten vaikutusten arviointi*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:33.
- VTV, 2018 *Tuloksellisuustarkastuskertomus – Opetus- ja kulttuuriministeriön ohjausjärjestelmä*. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 4/2016. Helsinki 2016.
- Yliopistolaki 558/2009, 2 §*. Annettu Naantalissa 24.7.2009.